

סימטת האמונה

"ידעת שיש בירושלים מקום שנקרא 'סימטת האמונה'? כך שאלה אותו דָּרָה, אישה צעירה כבת עשרים, בתה של ידידתי אלומה, מתרגמת מעולה של ספרות עברית לאנגלית. דרה שומרת מצוות ולומדת פילוסופיה במכון שלם. בעיניה למילה "אמונה" יש משמעות עמוקה, רצינית, מרגשת, רבת משמעות ובהחלט אישית. הצמדת המלים "סימטה" ו"אמונה" נראה לה תמוה מראש: האמונה עבורי היא מתנה, היא אומרת, היא מהות, היא הדרך בה אני מתהלכת בעולם הזה. האמונה חקוקה בי כפי שהדנ"א שבי חקוק בכל תאי גופי.. איך אפשר להטיל על כתפיה הצרות של סימטה, רחוב קטן, מהות רוחנית כה כבדת משקל כמו אמונה? היא שולחת לי במייל צילום של השלט, ומציעה לי לגשת לשם יחד איתה, לראות את המקום, לנסות להבין איך מבינים האנשים שגרים ומסתובבים בסימטה הזאת את השם יוצא הדופן שהיא נושאת.

בצהרים – הזמן הגרוע ביותר לסיור בירושלים – יצאנו לשכונת "בית ישראל", אני בשמלה עם שרוולים ארוכים, דרה בלבוש שהיא רגילה בו – היא לא מוכנה להתחפש. שכונת "בית ישראל" נמצאת קצת צפונה ל"מאה שערים" ול"בתי הונגרים", ולפי המסורת במקום הזה היה "הר שפך הדשן", כאן שפכו את הדשן – היינו, פסולת הקורבנות – שהועלו בבית המקדש בימי בית שני. השכונה קמה בשנת 1886, כאשר מחירי הדירות ב"מאה שערים" לא אפשרו לעניים לקנות דירות. חברה שהוקמה כדי לגייס כספים לבניית דירות ומבני ציבור ולתת הלוואות לרכישת דירות על פי הגרלה קנתה את הקרקע במחיר מוזל, האזור כולו היה מוצף, בעיקר בחורף, מים מזוהמים מעלי ריח רע שנותרו מייצור סבון (בימי התורכים קראו לו "בִּרְכָּה", הברכה, להבדיל אלף הבדלות מ"הברכה" של ביאליק), ומעליה ענן של זבובים ויתושים שהפיצו מחלות בסביבה. מכאן צצה הגימטריה "בית ישראל" = "ביצת המוות" (953). הפחה התורכי הורה לבעלי הקרקע לייבש את הביצה, אך הם העדיפו למכור אותה בתנאים נוחים. "נקנה מגרש בן 50.000 אמות מרובעות במחיר של 30 פרוטה לאמה". תקנון החברה כולל תכנון מדויק של בתי מגורים דו-קומתיים בעלי שני פתחים, "למען יוכל כל איש, אם דל ואם עשיר, לחלק ביתו לשני בתים". וכן" אם אחד היושבים בבתי החברה הוא איש ריב ומדון או מעורר מדנים בין היושבים יוציאו הוועד מביתו אף אם זכה את הבית בגורל". את הביצה ייבשו בשיטת "צינור, חבל וכלב": כדי לא להתקרב למים המזוהמים הונח צינור ניקוז ארוך שאליו נקשר חבל, ואל החבל נקשר כלב שהובל לצידה השני של הברכה ומשך אחריו את הצינור. תוך חודש לא הייתה במקום ביצה. כדי לבדוק אם אכן המקום טוהר שילחו ציפורים מעל השטח והן ירדו לפוש על הקרקע (באותה שיטה השתמשו כדי לבדוק את סיכויי ההתיישבות במלבס = פתח תקווה). כיום זוהי שכונה חרדית מובהקת, עמוסת בתי כנסת וישיבות, שהמפורסמת ביניהם היא ישיבת מיר החרדית, מיסודה של תנועת המוסר הליטאית, אחת משתי הישיבות

הגדולות בעולם . ואולם בשנת 1948 תיאר אותה יצחק שפירא בספרו "ירושלים מחוץ לחומה" כ"ערב רב של עדות ומעמדות בתלבבושיותיהם השונות... זוג אלגנטי עם תסרוקת ושפתיים צבועות, חלוץ וחלוצה, שניהם במכנסיים קצרים, בוכרי באדרתו הצבעונית, אשכנזי ירושלמי בתלבושתו" וכולי.

דרה ואני לא מתקשות למצוא את המקום: בכניסה לסמטה יש לא פחות משלושה שלטים המכריזים על שמה, והוא רשום גם באותיות גדולות על אחדים מקירות האבן של תריסר בתיה. מישהו כאן אוהב את השם. זוהי בעצם מדרכה צרה שמכונית אינה יכולה לעבור בה, כולל מכונית ניקוי האשפה של העירייה. על הגדר המפרידה בין המדרכה לבתים תלויים קורקינטים ואופני ילדים במספר מרשים. עגלת ילדים נטושה. מכל גז בצמוד למכסה פח גדול של פינת אשפה, מכוסה בכרית אדומה ושק שינה ורוד שמישהו רצה להיפטר מהם. שתי שורות בתים, רובם בני שלוש קומות, כל אחד שונה לגמרי מחברו בצורתו ובגילו. בית אחד מוקף פיגומי מתכת צבועים לבן שנראים כמו הכנה חסרת סיכוי לכלובים או למרפסות. חלק מהרחוב מכוסה צל מעצים בני עשרות שנים הצומחים בחצרות, בחצר אחת מתנשא עץ דקל מגרד שחקים, מזוקן לכל אורך גזעו, בחצר אחד עץ קטלב אדום גזע. אחד הבתים השאיר משטח כניסה גדול, מרוצף, ומשני עבריו מונחות שורות שורות של עציצים ואדניות עם שיחי פרחים ועשבי תיבול – ממש גן פורח. בקיצור, שעטנז מוחלט.

אנשים לא רבים חולפים בסימטה בשעה לזהטת זו, אחדים נראים כתלמידי ישיבה, אחדים דוברי אנגלית, אחד גבוה מאד ולגמרי עקום, נראה ממש כמו דמות מהצגת "הדיבוק" בהשראת הבימוי של סטניסלבסקי. הם מביטים בחשדנות מסוימת בזוג הנשים המוזרות, שאחת מהן (אני) גם מצלמת בטלפון הנייד שלה, ולא ששים לענות על שאלות.

- מה אומר לך השם של הסמטה הזאת?
- ??
- מה זה אומר לך – אמונה? חבורת ילדות כבנות שתי-עשרה מביטות בנו בתדהמה מוחלטת. בחור כבן עשרים וחמש רוצה לדעת למה אנחנו שואלות את זה. לרובם פשוט אין זמן אלינו והשאלה מיותרת לגמרי.
- מה זאת אומרת? אמונה בהשם! - אמונה בבורא העולם! - אמונה? שלושה עשר עיקרי האמונה! - אמונה זה דבר יפה, אמונה בשם, בבורא עולם, ביקום (!). - That He controls the world!
- ואז אנחנו פוגשים את שולמית, אישה כבת חמישים, נעה בסימטה על כיסא הגלגלים שלה, המצופה יריעות ניילון. אחותה גרה כאן, כן, בבית הזה עם הפרחים בכניסה. גרה כאן תמיד. כאן גרו יהודים מבבל ומפרס עוד לפני קום המדינה, השם של הסימטה הוא חדש, לדעתה (למעשה הוא נקבע בשנת 1978). ובעניין אמונה: - אמונה באל אחד, שהוא הקדוש ברוך הוא, שמצווה לנו לעשות את שיא הטוב, לעשות בשביל

האחר, להתייחס לאחר. ככה היא אומרת אחרי רגע של הרהור, מביטה בנו בעיניים טובות ומתגלגלת הלאה.

דורה כותבת לי: "דעי שיצא לי לחשוב לא מעט על החוויה שיצרנו לעצמנו - על המפגש עם האחר שהוא אח (לפחות בתחושת) ועל כך שעצם המפגש, עצם היציאה שלנו מקונכיית המושבה הגרמנית ויציאת האנשים האדיבים שהסכימו לענות על השאלות הנוקבות שלנו מקונכייתם, היא היא אמונה. אמונה בחיים האלה. אמונה בחיים היפים כל כך שראויים שנחיה אותם. האמונה שדורשת מאתנו לשאול את השאלות הנוקבות, אבל יותר מכך, לעורר את אחינו ואחיותנו לשאול את השאלות האלה יחד איתנו. איננו לבד על הפלנטה הזאת, גם אם דיבורי הסרק על אינדבידואליזם מנסים לבלבל אותנו לחשוב אחרת".

סמטת האמונה

ירדעת שיש בירושלים מקום שנקרא סמטת האמונה? שאלה אותי רדה, אשה כבת עשרים, בתה של ידידתי אלומה, מתרגמת מעולה של ספרות עברית לאנגלית. רדה שומרת מצוות ולומדת פילוסופיה במכון שלם. בעיניה למלה "אמונה" יש משמעות עמוקה והצמדת המלים "סמטה" ו"אמונה" נראה לה תמוה מראש. היא שולחת לי במייל צילום של השלט ומציעה לי לגשת לשם יחד אתה.

בצהריים, הזמן הגרוע ביותר לסיור בירושלים, יצאנו לשכונת "בית יש-ראל", אני בשמלה עם שרוולים ארוכים, רדה בלבוש שהיא רגילה בו – היא לא מוכנה להתחפש. שכונת "בית ישראל" נמצאת קצת צפונה ל"מאה שערים" ול"בתי הנגרים", ולפי המסורת במקום הזה היה "הר שפך הדשן", כאן שפכו את הדשן, כלומר פסולת הקורבנות שהועלו בבית המקדש בימי בית שני. השכונה קמה ב-1886, כאשר מחירי הדירות ב"מאה שערים" לא איפ-שוו לעניים לקנות דירות. חברה שהוקמה כדי לגייס כספים לבניית דירות ומבני ציבור ולתת הלוואות לרכישת דירות על פי הגרלה קנתה את הקרקע במחיר מוזל. האזור כולו היה מוצף, בעיקר בחורף, מים מזוהמים מעלי ריח רע שנותנו מייצור סכון (בימי הטורקים קראו לו "בִּיךְ־קָה", הבריכה), ומעליה ענן של זכוכים ויתושים שהפיצו מחלות בסביבה. מכאן צצה הגימטריה "בית ישראל" = "ביצת המוות" (953).

המושל הטורקי הורה לבעלי הקרקע לייבש את הביצה, אך הם העדיפו למכור אותה בתנאים נוחים. נקנתה מגרש בן 50.000 אמות מרובעות במחיר של 30 פרוטה לאמה. תקנון החברה כולל תכנון מדויק של בתי מגורים דו-קומתיים בעלי שני פתחים, "למען יוכל כל איש, אם דל ואם עשיר, לחלק ביתו לשני בתים", וכן, "אם אחד היושבים בבתי החברה הוא איש ריב ומדון או מעורר מדנים בין היושבים יוצאו הוועד מביתו אף אם זכה את הבית בגורל".

את הביצה ייבשו בשיטת "צינור, חבל וכלב": כדי לא להתקרב למים המזוהמים הונח צינור ניקוז ארוך שאליו נקשר חבל, ואל החבל נקשר כלב שהובל לצירה השני של הבריכה ומשך אחריו את הצינור. תוך חודש לא היתה במקום ביצה. כדי לברוק אם אכן המקום טוהר שילחו ציפורים מעל השטח והן ירדו לפוש על הקרקע (באותה שיטה השתמשו כדי לברוק את סיכויי התחייבות בפתח תקווה).

כיום זוהי שכונה חרדית מובהקת, עמוסת בתי כנסת וישיבות, שהמפורד סמט כיניהם היא ישיבת מיר החרדית מיסודה של תנועת המוסר הליטאית, אחת משתי הישיבות הגדולות בעולם. רדה ואני לא מתקשות למצוא את המקום: בכניסה לסמטה יש לא פחות משלושה שלטים המכריזים על שמה, והיא רשום גם באותיות גדולות על אחדים מקירות האבן של תריסר בתי. זוהי בעצם מדרגה צרה שמכונה אינה יכולה לעבור בה, כולל מכונת ניר קוי האשפה של העירייה. על הגדר המפרידה בין המדרגה לבתים תלויים קורקינטים ואופני ילדים במספר מרשים. עגלת ילדים נטושה. מכל גז בצ"מורד למכסה פח גדול של פינת אשפה, מכוסה בכרית אדומה ושק שינה חרוד שמישהו רצה להיפטר מהם. שתי שורות בתים, רובם בני שלוש קומות, כל אחד שונה לגמרי מתבדו בצורתו ובגילו. בית אחד מוקף פיגומי מתכת צבועים לבן שנראים כמו הכנה חסרת סיכוי לכלובים או למרפסות. חלק מהחצר מכוסה צל מעצים בני עשרות שנים הצומחים בחצרות. אחד הבתים השאיר משטח כניסה גדול מרוצף, ומשני עבריו מונחות שורות שורות של עציצים ואדניות עם שיחי פרחים ועשבי תיבול. שטחנו מוחלט.

אנשים לא רבים חולפים בסמטה בשעה לוחשת זו, אחדים נראים כחל-מידי ישיבה, אחדים דוברי אנגלית. הם מביטים בנו בחשדנות מסוימת. "מה אומר לכן השם של הסמטה הזאת?" חבורת נערות מביטות בנו בתדהמה מוחלטת. בחור כבן 25 רוצה לדעת למה אנחנו שואלות את זה. "מה זאת אומרת? אמונה בהשם? אמונה בכורא העולם? אמונה שלושה עשר עיקרי האמונה? אמונה זה דבר יפה, אמונה בשם, בכורא עולם, ביקום (That He controls the world)".

שולמית, אשה כבת חמישים, נעה בסמטה על כיסא הגלגלים שלה המ-צופה יריעות ניילון. אחותה גרה כאן בבית עם הפרחים בכניסה. כאן גרו יהודים מכלל ומפרס עוד לפני קום המדינה, השם של הסמטה הוא חרש לדעתה ולמעשה הוא נקבע ב-1978. ובעניין אמונה: אמונה באל אחד, שהוא הקדוש ברוך הוא, שמצווה לנו לעשות את שיא הטוב, לעשות בשביל האחר, להתייחס לאחר. כך היא אומרת אחרי רגע של הרהור, מביטה בנו בעיניים טובות ומתגלגלת הלאה.

רדה כותבת לי: "דעי שיצא לי לחשוב לא מעט על החוויה שיצרנו לעי-צמנו, על המפגש עם האחר שהוא אח (לפחות בתחושת) ועל כך שעצם המפגש, עצם היציאה שלנו מקונכיית המושבה הגרמנית ויציאת האנשים האריכים שהסכימו לענות על השאלות הנוקבות שלנו מקונכייתם, היא היא אמונה. איננו לבד על הפלנטה הזאת, גם אם דיבורי הסרק על אינרבי-דואליזם מנסים לכלבלב אותנו לחשוב אחרת".